

40

nr 40

studia i rozprawy

ks. Janusz Bujak

DIALOG KATOLICKO-PRAWOSŁAWNY W LATACH 2005-2015

DIALOG KATOLICKO-PRAWOSŁAWNY W LATACH 2005-2015

ISBN 978-83-7972-076-7

9 788379 720767

WYDZIAŁ TEOLÓGICZNY
UNIWERSYTETU SZCZECIŃSKIEGO

Wydział Teologiczny
Uniwersytetu Szczecińskiego

STUDIA I ROZPRAWY

Rada naukowa serii

ks. prof. dr hab. Zdzisław Kroplewski, ks. prof. zw. dr hab. Zdzisław Lec
ks. prof. zw. dr hab. Andrzej Offmański, ks. prof. dr hab. Marek Pyc
ks. dr hab. Jan Machniak prof. UPJPII

Redaktor serii

ks. dr Andrzej Wańka

ks. Janusz Bujak

DIALOG KATOLICKO-PRAWOSŁAWNY
W LATACH 2005–2015

SZCZECIN 2016

Rada Wydawnicza
Adam Bechler, Tomasz Bernat, Anna Cedro, Paweł Ciężczyk
Piotr Michałowski, Małgorzata Ofiarska, Aleksander Panasiuk
Grzegorz Wejman, Dariusz Wysocki, Renata Ziemińska
Marek Górski – przewodniczący Rady Wydawniczej
Radosław Gaziński – redaktor naczelny, dyrektor Wydawnictwa Naukowego

Recenzent
ks. dr hab. Radosław Kimsza

Korektor
Monika Zielonka

Skład komputerowy
Paweł Kozioł

Projekt okładki
Krzysztof Adamski

© Copyright by Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2016

ISBN 978-83-7241-970-5

WYDAWNICTWO NAUKOWE UNIWERSYTETU SZCZECIŃSKIEGO

Wydanie I. Ark. wyd. 13,0. Ark. druk. 14,3. Format B5.

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE.....	9
Rozdział I. DZIAŁALNOŚĆ MIĘDZYNARODOWEJ KOMISJI MIESZANEJ W LATACH 2006–2014	17
1. Sesja plenarna Międzynarodowej Komisji Mieszanej w Belgradzie (18–23.09.2006)	17
1.1. Przygotowania do IX sesji plenarnej.....	17
1.2. Uczestnicy sesji plenarnej.....	19
1.3. Przebieg sesji.....	21
1.4. Główny temat sesji plenarnej: synodalność i autorytet w Kościele	23
2. Sesja plenarna Międzynarodowej Komisji Mieszanej w Rawennie (8–15.10.2007)	29
2.1. Wkład J.-M. Tillarda i dom Emmanuele Lanne w powstanie Dokumentu z Rawenny	29
2.2. Uczestnicy X sesji plenarnej.....	31
2.3. Przebieg sesji.....	33
2.4. Treść Dokumentu z Rawenny.....	35
2.5. Kościół, autorytet i synodalność w Dokumencie z Rawenny	42
2.6. Prymat biskupa Rzymu w świetle Dokumentu z Rawenny	45
2.7. Teologia Kościoła lokalnego w świetle Dokumentu z Rawenny	53
3. Spotkanie Komisji Koordynacyjnej w Elounda na Krecie (27.09.–04.10.2008)	65
4. Sesja plenarna w Pafos na Cyprze (16–23.10.2009)	67
4.1. Temat XI sesji plenarnej.....	67
4.2. Uczestnicy.....	68

4.3. Przebieg spotkania	69
4.4. Prace nad projektem dokumentu <i>Rola biskupa Rzymu w komunii Kościoła w pierwszym tysiącleciu</i>	72
5. Dokument roboczy <i>Rola biskupa Rzymu w komunii Kościoła w pierwszym tysiącleciu</i>	74
6. Sesja plenarna Międzynarodowej Komisji Mieszanej w Wiedniu (20–27.09.2010)	86
6.1. Kontekst spotkania	86
6.2. Uczestnicy XII sesji plenarnej i jej przebieg.....	89
6.3. Prace komisji.....	91
6.4. Powołanie Komitetu Koordynacyjnego.....	93
6.5. Reakcje na wyniki sesji plenarnej w Wiedniu	94
7. Spotkania robocze w Rethymno, Rzymie i Paryżu	95
7.1. Spotkanie Podkomisji Mieszanej w Rethymno na Krecie (13–17.06.2011)	95
7.2. Spotkanie Komitetu Koordynacyjnego w Rzymie (21–26.11.2011).....	96
7.3. Spotkanie Komitetu Koordynacyjnego w Paryżu (19–23.11.2012)	98
7.4. Owoce pracy Komitetu Koordynacyjnego	100
8. Sesja plenarna w Ammanie (15–23.09.2014)	102
8.1. Uczestnicy XIII sesji plenarnej	103
8.2. Przebieg sesji plenarnej	105
8.3. Prace nad dokumentem roboczym <i>Synodalność i prymat w pierwszym tysiącleciu</i>	107
8.4. Komentarze na temat sesji plenarnej w Ammanie	109
9. Spotkanie Komitetu Koordynacyjnego w Rzymie (15–18.09.2015).....	112

Rozdział II. SPORY O DIALOG EKUMENICZNY W KOŚCIELE PRAWOSŁAWNYM.....	115
1. Wyznanie wiary przeciw ekumenizmowi	115
2. Konferencja teologiczna w Pireusie <i>Prymat, synodalność i jedność Kościoła</i> (28.04.2010).....	130
2.1. Słowo wstępne przełożonego monasteru Wielkich Meteorów	130
2.2. Theodoros Zisis: Unia jako model fałszywej jedności	131
2.3. Dimitrios Tselengidis: zwodnicze teologiczne założenia prymatu papieża	135
2.4. Wnioski z konferencji <i>Prymat, synodalność i jedność Kościoła</i>	143
3. Patriarchalna i Synodalna Encyklika z okazji Niedzieli Tryumfu Prawosławia.....	146
4. List Jana Zizioulasa do metropolitów Kościoła greckiego	150
5. List Bartłomieja I do prymasa Grecji Hieronima.....	152
6. Odpowiedź duchowieństwa greckiego na list Patriarchy Ekumenicznego Bartłomieja I	154
7. Oświadczenie Świętego Synodu Kościoła Grecji.....	159
8. Dokument końcowy soboru prawosławnego na Krecie (16–26.06.2016)	161
9. Przyczyny antyekumenicznych nurtów w prawosławiu	164
Rozdział III. SPÓR O ROZUMIENIE PRYMATU W KOŚCIELE PRAWOSŁAWNYM.....	171
1. Koncepcja prymatu według Patriarchatu moskiewskiego	171
2. Stanowisko Patriarchatu moskiewskiego w kwestii prymatu na poziomie Kościoła powszechnego (28.12.2013)	176
3. „Pierwszy bez równych”. Odpowiedź Patriarchatu Ekumenicznego na „Stanowisko Patriarchatu Moskiewskiego w kwestii prymatu w Kościele powszechnym” (08.01.2014)	185

Rozdział IV. BENEDYKT XVI I FRANCISZEK W DIALOGU Z PRAWOSŁAWIEM	193
1. Podróż apostolska Benedykta XVI na Cypr (04–06.06.2010)	193
1.1. Konferencja prasowa w samolocie.....	194
1.2. Spotkanie ekumeniczne przed kościołem <i>Hagia Kiriaki Chrysopolitissa</i> ...	195
1.3. Spotkanie z prawosławnym arcybiskupem Cypru Chryzostmem II	196
2. Spotkanie w Rzymie z delegacją Patriarchatu Ekumenicznego.....	196
3. Dialog miłości papieża Franciszka i patriarchy Bartłomieja I.....	197
3.1. Pielgrzymka do Ziemi Świętej (24–26.05.2014)	198
3.1.1. Wspólna deklaracja Papieża Franciszka i Patriarchy Bartłomieja.....	198
3.1.2. Przemówienie Patriarchy Bartłomieja I w bazylice Grobu Świętego	200
3.1.3. Przemówienie papieża Franciszka podczas nabożeństwa ekumenicznego w bazylice Grobu Świętego	201
3.2. Spotkanie modlitewne w Watykanie (08.06.2014)	202
3.3. Wizyta papieża Franciszka w Turcji (28–30.11.2014)	203
3.3.1. Modlitwa ekumeniczna w patriarchalnym kościele św. Jerzego w Fanarze	203
3.3.2. Boska Liturgia w kościele św. Jerzego w Fanarze	204
3.3.3. Wspólna deklaracja Papieża Franciszka i Patriarchy Ekumenicznego Bartłomieja I	206
ZAKOŃCZENIE	209
BIBLIOGRAFIA	211
NOTA O AUTORZE.....	225
SPIS WYDANYCH TOMÓW.....	227

WPROWADZENIE

Za początek współczesnych braterskich relacji katolicko-prawosławnych należy uznać pontyfikat Jana XXIII (1958–1963), który jako legat apostolski w Bułgarii i Istambule/Konstantynopolu dobrze poznał chrześcijański Wschód¹. To właśnie z woli tego papieża kardynał Agostino Bea zaprosił na Sobór Watykański II przedstawicieli Kościołów prawosławnych. Jan XXIII nawiązał również listowny kontakt z patriarchą Konstantynopola Atenagorasem I, dając w ten sposób początek temu, co zostało później nazwane „dialogiem miłości”. Dialog ten podtrzymywał Paweł VI, który wraz z Atenagorasem I doprowadził do symbolicznego odwołania ekskomunik z 1054 roku².

Papież Jan Paweł II kontynuował dzieło swoich poprzedników. Już w drugim roku pontyfikatu, podczas jego wizyty w Konstantynopolu z okazji uroczystości św. Andrzeja, 30 listopada 1979 roku, został ogłoszony początek oficjalnego dialogu teologicznego między Kościołem rzymsko-katolic-

¹ J. Bujak, *Nowy etap katolicko-prawosławnego dialogu teologicznego – Belgrad 2006*, w: „To urzeczywistniajcie w Kościele, co w Chrystusie Jezusie”, Flp 2,5. *Księga pamiątkowa dla Księdza Profesora Jana Flisa w 70. rocznicę urodzin*, red. P. Goniszewski, C. Korzec, Szczecin 2015, s. 717–730.

² S. Nagy, *Kościół na drogach jedności*, Wrocław 1985, s. 103–109; L. Górka., *Od unionizmu do ekumenizmu*, w: L. Górka, S.C. Napiórkowski, *Kościół czy Kościół. Wybrane zagadnienia z ekumenizmu*, Warszawa 1995, s. 62–63; J. Bujak, *Jedność na nowo odkrywana. Dialog katolicko-prawosławny w latach 1958–2000*, Poznań 2001, s. 11–12, 19–28; A. Kallis, *Von der Polemik zum „Dialog der Liebe”*, „Der Christliche Osten” (2005), nr 6, s. 325–331.